

Jørgen Smit

En stor Rudolf Steinerskole

Inntrykk fra Waldorfskolen i Stuttgart

Stuttgart er for lenge siden blitt en storby. Den led nok betydelige skader under krigen, og ennu ligger tallrike kvartaler som trostesløse ruiner. Men med innbitt flid og energi har man gått i gang med gjenreisningen og også gjennomført det viktigste. Forretningslivet er blomstret opp. En planmessig storbytrafikkregulering har reddet sentrum fra det rene kaos Tempo og kraft hersker overalt, mildnet av den uutslettelige sydtyske gemytlige og runde omgangstone.

Særlig forbauses man over hvilket nivå kulturlivet i Stuttgart har. Bortsett fra de utallige foredrag som holdes på de forskjellige områder, er der hver eneste aften store kunstneriske begivenheter (det gjelder en ganske alminnelig uke i året, ikke noen særskilt festspilltid) : Mozarts Requiem, Bachs Magnificat, Lessings Nathan, en Brucknersymfoni, Fidelio, Othello, Rigoletto, Tannhäuser, Tristan og Isolde, Rheingold, ... og slik kunde man fortsette videre. Den faste opera har et glimrende godt ensemble, helt på høyde med for eksempel Berlineroperaen for krigen. - Men ingen tenker derfor på å sette seg på sine laurbær. Manglene og de store tomrom er bare så altfor store. Over 3/4 av alle klasserom i byen gikk tapt under bombingene i krigen. Til tross for at en hel rekke nye skoler er bygget, har man derfor ennu ikke samme klasseromsantall som i 1939. Man må kjempe for å få redusert elevantallet pr. klasse til 40.

Dette er Waldorfskolens miljø. Den ligger oppe på Uhlandshøyden, sentralt og samtidig hevet ut over trafikkens larm. Skolen er stadig blitt utvidet. Den nye praktfulle bygning rommer ikke alle elevene. Der bygges stadig videre. En ny floy ble ferdig i september i år. Og planene for ny turnsal og barnehavebygning er allerede under utarbeidelse.

Elevtallet ved Waldorfskolen er nu steget til 1200 med parallellklasser helt fra 1. klasse til avgangsklassen for eksamen artium - foruten lærerseminarklassen. Dette omfattende store og samtidig enhetlig samlede er noe av det karakteristiske preg ved denne skole: alle elevene fra de små 1. klassinger opp til de voksne i studentklassene har jo frikvarter på samme område. De små leker innimellom og rundt omkring de rolige grupper av eldre elever. Her er nettopp ingen spaltning mellom lavere og høyere skole. Elevene vet at de horer sammen, og de vet samtidig om det store utviklingsprang som skjer i skolealderen, og som på Waldorfskolen særlig sterkt markeres fra 8. til 9. og 10. skoleår. -

Hvorledes er det nu egentlig mulig å drive en Rudolf Steinerskole i så stor målestokk? Er ikke noe av en Rudolf Steinerskoles nødvendige livselement nettopp dette at den er så liten, at den er oversiktlig, slik at så å si alle lærerne kjenner alle elevene på skolen? Må ikke en skole med 1200 elever og 60 lærere nødvendigvis få et visst maskinmessig skjemapreg hvor oversikten og helheten i grunnen bare blir rent formell? Man kan jo dog ikke personlig kjenne 1200 barn. De skiftes jo dessuten stadig ut med nye. Må det ikke da bli slik, at hver enkelt lærer kun arbeider med sin eller sine klasser og ikke bryr seg stort om de andre?

Dette er nok et stort problem som slett ikke er løst på Waldorfskolen. Men lærerne kjemper tappert med det, og i det følgende skal vi se litt av hvorledes det skjer.

En av de ting som mest av alt holder en slik skole samlet er "månedsfestene" (som avholdes så å si hver måned) . Men den store forsamlingsal rommer dessverre ikke alle elevene! Hva så? Månedsfestene kan ikke sloyfes. Hvor lettvint vilde det nu ikke være å ha et månedsfestprogram for 1. -7. klasse og et annet for de høyere klasser. Så kunde den ene halvpart ha skole, mens den andre hadde månedsfest og omvendt. Det vilde nok spare lærerne for meget bryderi, men det vilde spalte skolen. Man har derfor kun ett program, men det gjennomføres dobbelt på en og samme dag, slik at alle får oppleve samme program. Tenker man bare litt gjennom de praktiske konsekvenser av dette, oppdager man fort en serie ordens-inspeksjons-vanskeligheter. Men dette ekstraarbeid tar da lærerne på seg til fordel for skolehelheten. Halveringen av skolen skjer på langs, slik at alle alderstrinn begge ganger er til stede i salen. La oss se litt på programmet. (Begge månedsfester til sammen varer fra kl. 8. 00 til 12. 30.) -

Efter noen velkomstord bruser Mozarts Requiem ("Dies irae" og "Lacrimosa dies illa") gjennom salen. Orkesteret har 70 "manns" besetning og alle vanlige instrumenter er representert. Koret er like stort, og scenen rommer dem alle. Fremførelsen er kraftig, nyansert og presis. Selvfølgelig står det ikke på høyde med fremførelser av yrkesmusikere og elitekor. Men hvilken iver og hengivenhet i fiolinistenes buestrok og i basunistenes kinner! "Hvorledes er dette mulig?" spør man seg uvilkårlig. Visstnok har Stuttgart en befolkning som musikalsk sett ligger høyt, hvor man til og med på Ungdomsherberget i vaskerommet om morgenen får høre

Bach-hymner sunget av gutter i slyngelalderen, og hvor frokosten innledes med trestemmig kanon, - men allikevel! Noe av forklaringen fikk vi litt senere i månedsfestprogrammet, hvor instrumentalkorene fra 5. til 8. klasse kom frem. Vi fikk da høre enkelte melodier av for eksempel 60 fioliner samtidig. Av denne store mengde velges så de beste ut til skolens orkester fra 8. klasse av og oppover. Allerede i Waldorfskolens første år i 1919 var disse instrumental-kor planlagt av Rudolf Steiner, men de ble først virkeliggjort kort tid etter hans død i 1925. -

Og hva kan man så oppnå i sangen med disse barn? Midt i måneds-festen kom allsungen, trestemmig kanon i hele salen med ca. 200-250 elever på hver stemme (1. -3. klasse sang nok ikke med) . Det ble sunget helt presist og rent. Midt under sangen ropte dirigenten plutselig uten noe forhåndsvarsel "Echo", og alle elevene fra 4. til 12. klasse gikk øyeblikkelig over til pianissimo, rent og presist som for.

Programmet videre hadde en hel del resitasjon, fra små barnevers i 2. klasse til Hölderlins "Schicksalslied" i 12. klasse, Engelske fabler og fransk sang avlostes av en rekke eurytmifremforelser, fra enkle eventyrspill i 1. klasse til en mektig eurytmisk opptakt i 12. klasse. Den musikalske oppdragelse forsterker og utvider eurytmiens muligheter. 5. klasse kunde for eksempel vise en menuett av Mozart hvor både tonehøyde- og intervallbevegelser også var innarbeidet.

Månedsfesten ble så avsluttet med Titus-ouverturen av Mozart.

Det musikalsk-sproglige var denne gang det dominerende. det mer dramatiske kommer andre ganger sterkere frem. Neste søndag ettermiddag oppførte for eksempel 8b det mektige skuespill "Hiob". Hele klassen, det vil si over 40 elever, var i aksjon, og alle uten unntagelse gikk inn i sin rolle med intens glød. hvert eneste år blir der ved Waldorfskolen oppført 4 større skuespill. De må alltid gjentas flere ganger, slik at både elever, foreldre og interesserte får anledning til å komme. Månedsfestene må også en gang imellom holdes kun for voksne. Det er naturligvis et minus at ikke foreldrene kan være til stede samtidig med det store hav av barn. Men salen rommer nu engang ikke så mange.

Et annet viktig organ for skolens enhet er naturligvis de ukentlige lærermoter. Fra tid til annen må man ha spesiallærermoter for de enkelte klasser, hvor kun de lærere motes som har vedkommende klasse. Men hver torsdag fra kl. 17 til kl. 22 (med en halv times matpause i skolens kantine i midten) holdes det store lærermote, som omfatter hele skolen.

Hvor lett blir det ikke til at lærermoter ved en så stor skole reduseres til noe rent organisatorisk skjematisk, et nødvendig onde liksom. Lærer-kollegiet ved Waldorfskolen har imidlertid til tross for det store apparat klart å få mer ut av disse ukentlige moter. Alle organisatoriske gjøremål er fordelt på forskjellige hender, og man veksler også etter en viss tid. I en del uker er det en bestemt lærer som for eksempel tar seg av innmeldelser og lignende. En lærer har ansvaret for neste månedsfestprogram. En annen ordner inspeksjonsfordeling. En tredje holder rede på klasseromsproblemer og ordner de systematiske klassefotograferinger. og på selve lærermotene er en av lærerne moteleder, men kun i 8 uker, så er det en annen som overtar dette. Slik må alle være med å styre "båten". Ingen kan lukke seg inne i sin private "lugar" og bare bry seg om det som foregår i den. At skolen dessuten har et offentlig styre med formann etc. er en annen sak.

Forste part av lærermotene, gjerne i 1/2 time, er viet et pedagogisk emne, for eksempel geografiundervisningen, både for de lavere klassetrinn og helt opp til studentklassene. På flere moter i trekk blir så dette belyst og gjennomarbeidet ved at flest mulig kommer frem med sine erfaringer. Man kan så innvende: Hva skal så for eksempel fransklærerinnen med dette? Er det ikke bare tidstap for sloydlereren å sitte og høre på dette? Men selv om man aldri har undervist i geografi og aldri kommer til å gjøre det, er det her av største betydning å være med. For så vidt som det lykkes, viser man jo i konkrete eksempler hvorledes den rent menneskelige utvikling skjer i en slik virksomhet som for eksempel geografi. Og av dette sentralt menneskelige må jo alle enkeltfagvirksomheter oppstå. - Hva betyr ikke dessuten dette for en skoles enhetlige liv, at man kan følge litt med i de andre timene som man selv ikke leder? - Rent bortsett fra dette er imidlertid selve innholdet som slik arbeides frem, når så mange har kjempet med samme stoff, så fengslende interessant, at innvendinger som "tidstap" blir helt meningsløse.

I annen del av lærermotene blir så andre problemer tatt opp. Man går igjennom neste månedsprogram. Men det tar kort tid, for alt er gjennomarbeidet av en enkelt lærer på forhånd. Det samme gjelder serier av andre organisatoriske saker. Alle må underrettes, og alle må være med på beslutninger. Men det går fort og glatt, når saken er bearbeidet på forhånd. - Så er der disiplinære vanskeligheter som den enkelte lærer ikke har klart, eller som får konsekvenser for skolen: Bråk, knuste ruter, epleslang, forbudt lek i livsfarlige ruiner, krutteksplosjoner i fransktimen, motorsykkelkjøring av mindreårige etc. - kort sagt alle slike ting som man antagelig har omtrent like meget av på Waldorfskolen som på andre skoler. Det vilde være en lyseblå illusjon å innbilde seg at ungdommen blir forvandlet til fromme engler når de en stund har vært på Waldorfskolen. Det er hverken mulig eller ønskelig. Men aktive og åpne, produktive og bevegelige ser det ut til at de blir.

Felles samtaler om de enkelte barns problemer byr på særlige vanskeligheter. Det er jo utelukket at en enkelt lærer kjenner alle 1200 barn. De fleste kan nok være glade om de kjenner 300 så noenlunde, altså bare en fjerdedel, bortsett fra de barn man selv direkte underviser og som man selvsagt kjenner bedre.

Allikevel blir det på hvert eneste lærermøte behandlet noen enkelte barn som man i fellesskap prøver å forstå litt mer av. Å komme gjennom alle 1200 er selvsagt utelukket. Men det er vesentlig at det skjer med noen. Selve dette arbeid i fellesskap å forstå et barn bedre øker ansvarsfølelsen og enhetsfølelsen i lærerkollegiet som helhet. Et ytre teknisk hjelpemiddel er serier av klassefotografier som ligger parat ved alle lærermøter og som så tas frem når et barn blir omtalt.

Kontakten med foreldrene er vel noe man alltid kan ønske seg meget sterkere. Når det blir svært mange barn i klassene, blir det nesten uoverkommelig for den enkelte lærer å treffe de enkelte foreldre tilstrekkelig meget. Foreldremøter for de enkelte klasser blir holdt et par ganger i året, og det hjelper et stykke på vei, - selv om bare halvparten av foreldrene møter frem.

Til innføring i Waldorfskolens pedagogikk holdes det to foredragsrekker for foreldrene, hver mandag og hver tirsdag. Fellesforeldremøter for hele skolen holdes også et par ganger i året. Men hvem møter frem? På Waldorfskolen som andre steder er det nettopp de mest aktive, som lærerne allerede på forhånd har mest kontakt med, som kommer. De foreldre som står skolen fjernere, og som man nettopp derfor gjerne vilde treffe på slike møter, - de kommer naturligvis ikke. Men en meget stor skare foreldre og interesserte slutter aktivt opp om lærerkollegiet ved Waldorfskolen i kampen for å mestre den vanskelige oppgave å kunne forme en så stor skole slik at allikevel det rent menneskelige livselement kan være kjernen.

Førsteutgave:

Mennesket, Bergen, 1955/4

www.joergensmit.org er webbadressen til material av og om Jørgen Smit.
Biografisk material, utgivelser, foredrag, arbeidsplasser o.s.v. utgitt av Rembert Biemond